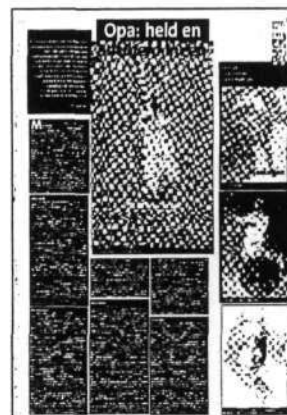

Opa: held en antiheld ineen

Een paar jaar geleden maakte Don Duyns twee radiodocumentaires over zijn grootvader Gerrie Duyns, alias Gerrie Montagne. Deze 'multifunctionele artiest' stond zijn leven lang op de planken, als goochelaar, acrobaat en entertainer, tot zijn dood in 1980. Don Duyns, destijds dertien, staat nu bij zijn eigen theaterfirma Growing up in Public zelf op de planken in de door hem geschreven voorstelling 'Mijn opa de artiest'. De achtergronden van deze productie, beschreven door de theatermaker zelf.

door Don Duyns

Met veel moeite stop ik een rood satijnen doekje in een doorzichtige buis, terwijl toetsenist Hein Franssen een bijpassende melodie speelt. Nog twee doekjes weten mijn korte, iets te dikke vingers in de buis te wurmen waarna ik - precies op het hoogtepunt van de muziek - eenmaal hard op de buis blaas en de drie doekjes te voorschijn fladderen, plotsklaps op magische wijze aan elkaar verknoopt. Tenminste, dat was de bedoeling. Met een beteuterd gezicht toon ik het beetje publiek in onze repetitieruimte in Fort Blauwkapel twee doekjes die aan elkaar vastzitten en één triest, los doekje. „Nou ja, het is een begin”, zegt regisseuse Daphne de Bruin, terwijl co-regisseur Jeroen Kriek grinnikt. Mijn tegenspeelster en goochelassistente Janneke Kops knipoogt bemoedigend: „Dat komt wel goed.” Misschien. Maar voor mezelf weet ik dat ik 'het' niet heb. De goochelkunst zit niet in mijn genen, de magie van de manipulatie heb ik niet van nature meegekregen. Hoe anders was dat voor het onderwerp van de voorstelling waar we deze truc voor repeteren: mijn grootvader Gerrie Montagne, pseudoniem van Gerrie Duyns. Al op zeer jeugdige leeftijd trad Montagne op als 'Nederlands jongste goochelaar', in de pauzes van de bioscopen in zijn woonplaats Haarlem. Op een foto uit die tijd zie je een wat schuchter lachende jongeman met pinkelhoutje achter een tafeltje

met zelfgebouwde trucs staan. Trots heft hij zijn goochelstok naar zijn rechterhand waarin hij balletjes laat verdwijnen en verschijnen; een truc waar ik me tevergeefs al maanden de pestpokken op oefen.

Artiestenlijn

Mijn grootvader had zijn goocheltalent dat zich al zo jong openbaarde wel geërfd, van zijn vader Toon Duyns, een man van twee meter en negen centimeter. Deze Haarlemse reus was naast zijn baan als smid werkzaam als goochelaar, had een per fiets aangedreven draaimolen en trad ook op als sterke man. In zijn beste jaren kon Grote Toon, zoals hij genoemd werd, hoefijzers buigen, telefoonboeken scheuren en - als speciale attractie - complete melkkarren optillen. Volgens mijn grootvader ging de artiestenlijn in de familie Duyns nog veel verder terug. In een vraaggesprek met professor G.H. Janssen, een Utrechter die o.a. het kermiswezen onderzocht, zei hij er een paar jaar voor zijn dood het volgende over: „Er is een Franse tak in de familie, het is nooit helemaal duidelijk geworden hoe of wat, maar daar is het begonnen, daar komt dat artiestenbloed vandaan”.

Dat er een Franse tak in de familie zit klopt, maar of daar wel of geen artiesten bij zaten is nooit bewezen. Voor een beetje mystificatie draaide mijn grootvader zijn hand niet om. In een interview in het Haarlems Dagblad verkondigde hij bijvoorbeeld dat de Italiaanse goochelaar Italo Mendini zijn 'eerste en beste leermeester' was. Maar wie heeft er ooit van de goochelaar Mendini gehoord? Toch wordt in deze kleine verdraaiingen van de werkelijkheid een belangrijke waarheid zichtbaar: een artiest moet altijd een goed verhaal hebben. En mijn opa had altijd een goed verhaal, liet zich nooit overbluffen. Of hij nou optrad als goochelaar, als aankondiger op de kermis, of als uitbater van zijn eigen variëtheater op de kermis; hij kon een zaal 'platlullen', mensen meevoeren in een magische wereld waarin zijn wetten golden en waarin hij de regels bepaalde.

En wee je gebeente als je niet meewerkte. Beroemd is de anecdoten over de man uit het publiek die tegenstribbelde toen mijn opa hem in zijn hoedanigheid van *the Pickpocketman* zijn horloge trachtte te ontnemen. Enkele armharen van de man zaten tussen het horlogebandje en terwijl mijn opa het klokje hardhandig maar onopgemerkt probeerde te ontvreemden, kermde de man van de pijn. „Hou je bek”, siste mijn opa tegen de onfortuinlijke man, „of ik trek je kop eraf”. De toeschouwer besloot er het zwijgen toe te doen en kreeg even later triomfantelijk het uurwerk weer uitgereikt: „Ik geloof dat u dit kwijt was?”

Herinneringen

Aan mijn opa als biografische figuur heb ik alleen een paar vage herinneringen. Zijn wat scherpe, rasperige stemgeluid. De geur van shag en Afghaanse windhonden die om hem heen hing. En hoe hij op Sinterklaasavond, een van de weinige gelegenheden dat hij tijd had om ons te bezoeken, telkens dezelfde winterpeen weer inpakte en hem vol aplomb aan mij of mijn broertje aanreikte, zichzelf daarna bescheurend als wij verwachtingsvol het pakje openden: „Nee hè, weer een wortel!” „Ja, hoe kan dat toch?” zei hij dan grijnzend.

Dat telkens opnieuw inpakken van die winterpenen, begriep ik nu, was goochelen. Maar wat weet ik verder eigenlijk van deze man, die op de kermis iedereen kende en mijn broertje en mij daar gratis kaneelstokken gaf? Eén plakboek is er nog, vol aankondigingen, flarden van interviews en foto's, die getuigen van een carrière waarin mijn grootvader geen gelegenheid onbenut liet zich op de planken of in de piste te wagen. Hij was, naar eigen zeggen, een van de eerste mannelijke fotomodellen van Nederland. Maakte deel uit van een clownstrio. Trad op als goochelaar, maar ook als jongleur/equilibrist (evenwichtskunstenaar). Sneed zelf de poppen voor Montagnes poppentheater. Leidde een eigen jeugdvariété, waarin hij zelf onder verschillende namen optrad, onder andere als mr. Mo Tang, de geheimzinnige Chinees.

Mensen die hem goed gekend hebben roemen zijn charme, zijn vlotte babbel en, ook niet onbelangrijk voor een artiest, zijn onberispelijke voorkomen. Mijn oma Hilde, zijn eerste vrouw en assistente, zegt na al die jaren nog met warme bewondering in haar stem: „Hij ging altijd in rokkostuum, altijd. Hoge hoed en rokkostuum, dus: *gentlemanlike*, altijd. Dat was dus zijn Markenzeichen. Het stond hem ook heel goed, want het was een lange, slanke man.” Mijn grootvader had een heel helder motief om artiest te willen zijn: hij wilde niet bij de 'burgerij' horen. Zijn handen waren er niet om spijkers in planken te slaan of om formulieren in te vullen, maar om te goochelen en te jongleren. Als artiest onderscheidde je je bovendien als vanzelf van de grauwe middelmaat. Bij dat artiestendom hoorde een bepaalde stijl.

Een voorbeeld daarvan is dat je volgens mijn grootvader nooit met een bril op je neus het toneel moet betreden.

Zoals mijn vader (VPRO-documentairemaker Cherry Duyns, red.) later vertelde: „Hij had echt heel slechte ogen, maar hij verdomde het om een bril op te zetten. Hij viel soms bijna van het toneel af. Dan zei ik: 'Zet toch een bril op'. En dan zei hij: 'Als je een bril draagt moet je sterrenkundige worden, niet op de planken gaan staan. Dat doe je niet. Een artiest draagt geen bril'.” IJdel was Montagne wellicht, maar ook een doorzetter. In het naoorlogse variété was er voor zijn goochel- en acrobatiekunsten steeds minder plek, met name door de opkomst van de televisie, een medium dat door mijn grootvader zijn leven lang met afkeer werd bekeken. Hij noemde televisie 'een vis' en de mensen die ervoor werkten 'zakkenwassers'. Terwijl de spoeling steeds dunner werd voor artiesten als hij, besloot Montagne een nieuwe weg in te slaan: hij begon een variëtheater op de kermis: Studio Zeven.

Oude droom

Dat reizend theater, gehuisvest in een oude paardenshowtent, vertegenwoordigde voor mijn opa een oude droom. Met Studio Zeven trok hij de kermissen in Duitsland en Nederland langs, met een gevarieerd gezelschap artiesten. In dit gezelschap, dat per jaar wisselde, bevonden zich kleurrijke figuren als Marcel de slangenjongen, Kirokaya de fakir ('Wat deze mens presteert grenst aan het waanzinnige'), stripteasedanser Solange Abel ('Zij is rechtstreeks uit Parijs') en sterke man Abdul, die voor zijn vijftenzestig jaar nog behoorlijk kras met stalen staven wist om te gaan. Montagne zelf praatte deze nummers aan elkaar en vooral: hij praatte de mensen naar binnen, 'pakte' de mensen beet met een goed verhaal ('bonnisement' in vaktermen). Lokte ze die trappen op, kreeg ze zo ver dat ze een kaartje kochten bij de dame achter de kassa, zijn tweede vrouw. Maar het belangrijkste moment speelde zich af na de 35 minuten durende voorstelling: mijn opa wachtte het de tent verlatende publiek op en stelde telkens weer die ene cruciale vraag: „Hoe was 't?” De antwoorden liepen uiteen van 'spectaculair', 'geweldig', tot 'het was geen nep hoor'. 'Nee', zei mijn grootvader dan, 'het mag ook geen nep zijn'. Hij had een hekel aan 'charlatans'; slechte voorgangers, die 'de markt verpesten'.

Studio Zeven was een tijd van keihard werken, vol financiële zorgen ook. Montagne was er verantwoordelijk voor dat niet alleen zijn artiesten, maar ook zijn gezin 'te vreten' kreeg. Mijn grootvader vocht tegen de bierkaai; en hij wist het. Elk jaar werden de pachtkosten hoger, de artiesten duurder en elk jaar nam ook de herrie van de omringende attracties in heftigheid toe. Het was een bij voorbaat verloren strijd: theater met levende, ademende artiesten versus draaiende en beukende machines, maar Montagne gaf niet op. Dat, meer nog dan zijn kleurrijke levensloop, maakt hem voor mij tot een mooi personage voor een theaterstuk, hoe vreemd het ook is om een bloedverwant zo te noemen. Held en antiheld ineen, dat is mijn grootvader in mijn ogen. Held om zijn doorzettingsvermogen en zijn bluf, antiheld omdat het hem uiteindelijk niet daar bracht waar hij had willen komen: op de grootste podia in het land.

Waar ging het mis met de loopbaan van Gerrie Montagne? Is hij genekt door de tijdgeest genekt, in het bijzonder

door de opkomst van de televisie? Heeft hij pech gehad in een vak dat door geluk en toeval wordt beheerst? Of, een onprettige gedachte, was hij gewoonweg niet goed ge-

noeg? Behoorde hij niet tot de onbetwiste top? Tonny Eijk, componist, arrangeur, accordeonist en bekende uit Montagnes variététijd, formuleert het zo: „Gerrie Montagne was een multifunctionele artiest, maar op de sjiekere partijen kwam ik hem toch niet tegen.” Niet bij de top dus, maar ook niet aan de onderkant. Nee, zo ergens er tussen-in, eigenlijk precies waar ik zelf ook sta. Shake hands, grandpa.

Eén van de teleurstellingen uit de loopbaan van mijn opa moet het feit zijn geweest dat zijn eigen zoon, mijn vader, het artiestenvak niet in de vingers kreeg. In het verhaal Montagne & Zoon in de bundel De Bovenman beschrijft mijn vader de ontroerende pogingen van Montagne om, al is het maar éénmaal, met trots het affiche 'Montagne & zoon' te kunnen presenteren. Maar het mocht niet zo zijn, zoals blijkt uit het volgende citaat: „Met gestrekte armen vestigde ik de aandacht op mijn vader, gelijk zijn assistente dat altijd zo bekoorlijk deed. Zelf riep ik een aantal keren 'Hop!' Dat werd mij ter plekke door vader verboden. Mijn timing deugde niet. Ik riep 'Hop!' als daar in het geheel geen reden toe was.” De conclusie van Montagne luidt dan ook: „Je kan er niks aan doen. Je hebt het niet. Je hebt het nou eenvoudig niet... nee, je hebt het niet.”

Hommage

Met dit historisch falen van mijn vader lijkt het artiestenbloed uit de familie Duyns voorgoed weggesijpeld, maar zo eenvoudig ligt het niet. Want ook mijn vader blijkt levenslang besmet met een hang naar zaagsel, accordeonklanken en de piste. Als documentairemaker voor de VPRO-televisie werkte hij weliswaar precies bij het medium dat de variétécarrière van mijn grootvader en zoveel anderen had gesmoord, maar hij maakte bij datzelfde medium ook, samen met schilder Armando en dichter Johnny van Doorn, het programma Herenleed. Een programma dat je, achteraf gezien, kunt bekijken als een groot-scheepse hommage aan het variété. Ga maar na: een man in rokkostuum, nostalgische muziek, een toneelmeester met hoge hoed en vele, vele revue-achtige optredens. Om letterlijk dichterbij mijn opa te kunnen komen heb ik me de afgelopen maanden vooral verdiept in de goochelkunst. Talloze bezoeken aan feestartikelenzaak Jan Monnikendam in Haarlem hebben me niet alleen een schat aan boeken over dit onderwerp, maar ook de nodige trucs opgeleverd: een armsguillotine, de melk-inschenktruc, verdwijnende en verschijnende balletjes en de eerder genoemde buis met de drie doekjes. En het is via deze omweg, het goochelen, dat ik mijn opa, Gerrie Montagne, uiteindelijk beter ben gaan begrijpen. Deze man, die zichzelf naar een berg noemde, geloofde als een kind in magie, in de betovering. Zijn wereld was die van de verrassing, de truc, het nummer; en in die wereld bestond geen boze werkelijkheid. „Ja dames en heren, als u allemaal vooraan komt staan bij die trappen...”

Opa Ger, Gerrie Montagne, the Pickpocketman, is niet meer. Maar Studio Zeven, zijn laatste geesteskind, reist nog steeds rond, nu als onderdeel van de culturele kermis De Parade. Daar, op de plek waar bijna niemand meer een goed 'bonnisement' weet te maken, klinken soms - als je goed luistert - nog steeds de ooit door mijn grootvader bedachte, gevleugelde woorden: 'Bezoekt Studio Zeven, al is het maar eens in uw leven'. En wie nog beter luistert hoort daarna nog deze ene vraag: 'Hoe was 't?'

ierrie Montagne als goochelaar. Foto: Particulier bezit

Liefdevol portret van een artiest

Growing up in Public

Mijn opa de artiest

29 nov Theater Bis Den Bosch

Door Max Smith

Mijn opa de artiest van en door Don Duyns is als een goocheltruc, waarvan er ook enkele in de voorstelling uitgevoerd worden. Met de dubbele bodems van een doosje in een doosje wordt achter elke illusie een andere illusie getoverd. De titel heeft betrekking op zijn grootvader Gerry Duyns, die als populaire revue-artiest in de vooroorlogse tijd tot in de jaren zeventig een alleskunner was: entertainen, clownerie, goochelen en jongleren. Hij bezat verschillende artiestennamen, waaronder The Pickpocketman en mr. Motang de geheimzinnige Chinees.

Uit respect voor het publiek en zijn vak trad hij altijd in smoking op en met een hoge hoed. Gedreven als hij was, nam hij zijn beroep, dat gelijk stond aan zijn wijze van leven, zeer serieus. „Overtuigen”, dat was zijn bezieling. De opkomst

van de televisie en de veranderende smaak betekenden de teloorgang van het variété en de shows op kermissen. In 1980 overleed Gerry Duyns op 56-jarige leeftijd in een caravan tijdens een tournee door Duitsland.

Staande voor een zwart gordijn met veel glitter geeft Don Duyns net eender gekleed als zijn opa deels spelend, deels vertellend een ingetogen impressie van leven en werken van deze artiest. Hein Franssen begeleidt hem daarbij met bij die tijd en genre passende muziek.

Waardering

Mijn opa de artiest is geen met nostalgie doorspekte uit-de-ouwe-draaidoovertier. Op een bijna afstandelijke toon en met strakke gezichten en bewegingen, ook van de in avondtoilet sexy geklede assistente (Janneke Kops), wordt de titelfiguur gekenschetst. Deze liefdevolle portrettering verinnigt Don Duyns tot een zinnebeeld van iedere (klein-)kunstenaar, voor wie het verlangen naar erkenning en waardering de stuwende kracht is.

Opa verdient beter eerbetoon

LIDWIEN FELD

Het is zo'n veelbelovende titel voor een voorstelling: *Mijn opa, de artiest*. Je hebt meteen een beeld van familiefeestjes, een opa tussen de schuifdeuren, de jaren vijftig en moeder die zelfgebakken koekjes uitdeelt. Gezellig. Of van een opa die echt een artiest was; dus geen toneelspeler of beeldend kunstenaar, maar een opa die kunsten maken kon. Want dat waren de artiesten van weleer.

Don Duyns had zo'n opa. Gerry Duyns, vader van Cherry Duyns en grootvader van Don, reisde met het variété theater door Nederland en toen die tak van sport op sterven na dood was door de komst van de televisie, reisde hij al goochelend met de kermissen mee.

Duyns bewondering voor zijn opa vertaalde hij in een theatervoorstelling. *Mijn opa, de artiest* is een ode aan zijn opa die zich weigerde aan te passen aan de burgerij; een opa die niets liever en niets anders wilde zijn dan een artiest. Sappeling voor zijn boterham, maar ontsnappend aan het verstikkende bestaan van de brave burgerman.

Fenomeen

Ongetwijfeld is de opa van Don Duyns in zijn tijd een fenomeen geweest. Hij had in ieder geval bijnamen die in de richting van zijn

grootte en vermogens wezen: Gerry Duyns, alias Gerry Montagne, alias de Pickpocketman. Maar de vertaling van de kunsten van zijn grootvader naar deze tijd, vertolkt door zijn kleinzoon, blijkt geen sinecure. Opa kon jongleren, was een clown, een poppenkastspeler, een entertainer en kon goochelen. En Duyns heeft vast al deze talenten misschien het een en ander meegekregen, maar het erfgoed is niet van

dusdanige kwaliteit dat het een boeiende voorstelling oplevert.

Don Duyns heeft zich niet aan alle disciplines van zijn opa gewaagd, maar beperkt zich tot de entertainende kant en de goocheltrucs. En dat levert geen avond Hans Kazan of Ritsko van Vliet op. Op een iele wijze van toneelspelen vertelt Duyns het verhaal van zijn rondtrekkende opa.

Knikkebollen

Het wordt niet helemaal duidelijk of deze wijze van voordragen een bewuste keuze is om een bepaalde distantie naar het onderwerp toe te behouden of dat Duyns gewoon niet beter kan acteren dan zo. *Mijn opa, de artiest* duurt gelukkig niet langer dan een uur, de vlakke toonzetting doet menigeen vechten tegen het knikkebollen.

De goochelacts die de oplevingen in het ritme van de voorstelling

moeten zijn, stijgen helaas ook niet ver uit boven het niveau van de jongen uit groep acht van de basisschool die aan zijn tweede goocheldoos is begonnen.

Misschien had Duyns zich ook helemaal niet moeten wagen aan het imiteren van zijn opa. Opa had er vast iets van gevonden: die studeerde zich ongetwijfeld te pletter op een act en was vermoedelijk niet zo gauw tevreden geweest.

Alleen de sfeer en de verhalen uit opa's onconventionele leven schetsen en dan met de - prachtige - weemoedige accordeonmuziek van Hein Franssen erbij was een beter uitgangspunt geweest voor het eerbetoon dat de kleinzoon hier aan zijn opa wilde brengen.

Voorstelling: *'Mijn opa, de artiest'* door Growing up in Public
Plaats: Harmonie Leeuwarden
Belangstelling: 45 bezoekers

Duyns de artiest en Duyns de kunstenaar

LEEWARDEN - Don Duyns - schrijver, regisseur en medeoprichter van de Utrechtse groep Growing Up in Public - is niet alleen de zoon van tv-programmamaker Cherry Duyns, maar ook een kleinzoon van Gerrie Duyns, alias Montagne, alias de Pickpocketman en nog zo wat allassen. Een veelzijdig artiest, die het na de ondergang van het variété nog een tijdlang probeerde op kermessen in Nederland en Duitsland. Om in het tv-tijdperk uiteindelijk roemloos ten onder te gaan.

Duyns de derde legt het ons meteen uit aan het begin van dit theatrale eerbetoon aan zijn opa, 'de artiest'. Hij doet dat op een zeer ontheatrale manier, alsof hij wat over zijn achtergrond babbelt in een talkshow op televisie. Die langzame, nadrukkelijk articulerende vertelling beheerst eigenlijk de hele duur van deze korte voorstelling.

We horen er duidelijk een echo in van de stem van zijn vader. Zelfs als de hoge hoed wordt opgezet en Don Duyns transformeert naar de artiest Gerrie blijven we een acteur zien die eigenlijk niet wil acteren. Hij laat zijn opa de illusionist ruimschoots aan het woord en hij probeert, met succes overigens, enkele van zijn goocheltrucs zo getrouw mogelijk na te doen. Maar hij wil kennelijk niet

Plaats: Harmonie, Leeuwarden. **Voorstelling:** Mijn opa, de artiest. **Tekst:** Don Duyns. **Gezelschap:** Growing Up in Public. **Spel:** Don Duyns, Janneke Kops, Hein Fransen (muziek). **Regie:** Daphne de Bruin. **Toeschouwers:** 55.

de illusie wekken dat hij zijn personage van binnen uit kent.

Uit de verhalen komt zijn opa naar voren als een man die gefixeerd was op het perfect uitvoeren van zijn trucs en zijn 'nummers', alles onder het motto: de wereld wil bedrogen worden. Aan de andere kant wilde hij een echte artiest zijn. Geen charlatan, maar iemand die de mensen waar voor hun geld verkocht. Na afloop van zijn shows wachtte hij bij de uitgang de toeschouwers op en vroeg ze één voor één: 'Hoe was het?'.

Die typische combinatie van bedrog en eerlijkheid verdraagt zich niet goed met een inlevende speelstijl of een dramatische ontknoping van een tragisch bestaan. Maar de sobere, bijna documentaire-achtige stijl van Duyns houdt zijn personage wel op erg grote afstand. Zo zeer dat je je wel eens afvraagt wat nu eigenlijk de fascinatie van de maker is geweest.

Al met al een broos portret. Eerlijk en boeiend, maar niet bepaald aangrijpend.

HANS BRANS

Don Duyns begraaft *familietraditie*

Door Adwin de Kluyver

Rotterdam — Don Duyns komt uit een geslacht van artiesten. Overgrootvader Toon trad op als sterke man, met als specialiteit melkkanen tillen. Opa Gerrie was ooit de jongste goochelaar van Nederland en dreef op latere leeftijd op kermissen een variététent op kermissen. Vader Cherry is programmamaker bij de VPRO maar stond ook op het theaterpodium met Armando en Johnny van Doorn als Herenleed, het trio, later duo, dat voornamelijk jongleerde met woorden.

Don is schrijver en theatermaker bij de Utrechtse theaterfirma Growing Up in Public en geheel in de lijn van eerdere biografische stukken van dat gezelschap - bijvoorbeeld over Fausto Coppi, Joop den Uyl of Mozes - heeft Duyns nu een voorstelling gemaakt over zijn grootvader. In goochelaarskostuum, met hoge hoed en toverstafje, staat hij zelf op het podium.

In een bijna-monoloog, Janneke Kops heeft een bijrol als goochelaarsassistente, vertelt Duyns over een man die zich zijn hele leven lang heeft verzet tegen een burgersbestaan en met gegoochel, en later als uitbater van kermisattractie Studio 7, de kost bij elkaar scharrelde. Zoals een zoon uit een artiestengeslacht heeft Duyns enkele goochelnummers ingestudeerd. Doekjes verschijnen en verdwijnen, zijn hand overleeft de guillotine, een glas melk wordt wonderbaarlijk vermenigvuldigd.

Dat die trucs niet zo soepel verlopen is nog wel charmant. Een grotere ergernis is de podiumpresentatie van Duyns, die ondanks het prachtverhaal de voorstelling om zeep helpt.

Alsof de kist van opa nog boven de grond staat, zo declameert kleinzoon Don de monoloog als ware het een grafrede. Wat een feestelijk eerbetoon had moeten zijn voor een man wiens missie het was om mensen plezier in het leven te brengen wordt zo voor een variétéartiest een ongekend droevig requiem. Tegelijkertijd wordt een ambitie van een would be artiest ten grave gedragen. Duyns kan schrijven, maar mist het talent van zijn voorvaderen. De treurmuziek van toetsenist Hein Franssen is een toepasselijke begeleiding bij de begrafenis van een familietraditie.

Het schrijnende aan 'Mijn opa de artiest' is dat geen van de twee meewerkende regisseurs Duyns junior aan het verstand heeft kunnen puteren dat hij een lieve kleinzoon maar een gemankeerd acteur is. Zelf lijkt Duyns ook een vermoeden van zijn beperkingen te hebben, gezien zijn ironisch bedoelde opmerkingen als 'artistiek zelfonderzoek', 'balans opmaken van het leven' en 'ik kan niets en daar ben ik nog trots op ook', waarmee hij zich bij voorbaat tegen kritiek lijkt te willen indekken.

Eerder maakte Duyns een radiodocumentaire over opa Gerrie en ongehoord is dat al een mooier monument voor zijn grootvader dan 'Mijn opa de artiest'. Op het eind van de voorstelling is een kort geluidsfragment te horen waarin Gerrie Duyns bezoekers van zijn variététent enthousiast vraagt 'hoe was het?' Het was het enige moment dat 'Mijn opa de artiest' even echt weet te raken.

'Mijn opa de artiest' door Growing Up in Public. Gezien: gisteravond. Herhaling: vanavond, Rotterdamse Schouwburg.

Ode aan theater

THEATER

Mijn opa de artiest door Growing up in public. Tekst en spel: Don Duyns. Regie: Erik Kriek en Daphne de Bruin. Gezien: 18/10 in Frascati. Tournee t/m 17/3; 7 t/m 19/1 in Bellevue.

"Hoe was 't?" Met die vraag stond Gerrie Duyns alias Gerrie Montagne altijd bij de uitgang van zijn reizende variété-theater. Zo peilde hij direct na afloop de mening van zijn publiek. Je moet maar durven.

Deze Gerrie Montagne behoorde tot het nagenoeg uitgestorven soort artiesten, dat op de kermis, feesten en partijen zijn goochelkunsten vertoonde. Zijn bezieling en het idealisme is echter van alle tijden, zo blijkt uit *Mijn opa, de artiest*, de voorstelling die kleinzoon Don Duyns over hem maakte.

Toneelschrijver Don Duyns heeft duidelijk verwantschap met zijn overleden grootvader gevoeld. Als hij een paar goocheltrucs doet, dan wordt zonneklaar dat ook hij als theatermaker zijn publiek wil overtuigen, wil behagen. Dat is zijn inzet, ook al staat hij niet bij de uitgang om zijn publiek te vragen of ze zich wel amuseerden. Zo brengt Duyns door zijn grootvader te eren, een oprechte liefdesverklaring aan het theatervak.

In een decor van goedkope

sjiekheid zet Duyns zijn grootvader neer als een norse en trotse kleinkunstenaar die zijn vak serieus neemt. Zijn echtgenote annex assistente (gespeeld door Janneke Kops) en muzikant (Hein Franssen) staan hem terzijde, en spelen met een treffende vermoeidheid, alsof ze het programma al honderden malen hebben gespeeld.

Een groot goochelaar is Don Duyns niet (een groot acteur trouwens ook niet). Overduidelijk probeert hij de aandacht van zijn publiek af te leiden als hij een paar doorzichtige trucs uitvoert, die daardoor des te komischer worden. Maar juist doordat hij dieper ingaat op het eerzame vak van goochelaar en variété-artiest tilt Duyns *Mijn opa, de artiest* wel uit boven het ego-document dat de voorstelling soms iets te particulier maakt.

Mijn opa, de artiest bevat heel wat ontroerende anekdotes. Mooi is het verhaal over het koffertje met trucs dat Gerrie vlak voordat hij stierf voor zijn zoon, de documentairemaker Cherry Duyns wilde samenstellen, voor het geval Cherry's carrière bij de televisie in het slop zou raken. Gerrie was er heilig van overtuigd dat je met een koffer vol trucs altijd zou overleven.

"Hoe was 't?" "Niet onaardig, mijnheer Duyns."

PIETER BOTS

Parool
21 oktober 2002

Gevoelig en treurig portret van een variété-artiest

Voorstelling: Mijn Opa de Artiest
door Growing Up in Public. Tekst
en spel: Don Duyns. Gezien:
Theater Nes Frascati, Amsterdam.
Tournée t/m 17/3. Inl.: 030-276 12
20. Inl. 030-2761220 of website:
www.growingupinpublic.nl

Door KESTER FRERIKS

Een circusartiest werpt witte handschoenen in de lucht en als witte duiven vliegen ze verder. De transformatie is een wonder. De vingervlugheid van de artiest doet een rode zakdoek veranderen in een groene, gele, een blauwe. Met die rode zakdoek kan de kunstenaar ook een traan wegpinken.

Dat laatste doet acteur Don Duyns in de door hemzelf geschreven voorstelling *Mijn Opa de Artiest*. In dit persoonlijke relaas geeft hij een waardevol en vooral melancholiek portret van zijn grootvader, de variétékunstenaar Gerry Duyns, die zich sierde met de artiestennaam Gerrie Montagne. Duyns' grootvader stierf jong, op 56-jarige leeftijd.

Het moet het plotse afbreken van dit leven zijn, doorgebracht op de kermis en in het circus, dat Don Duyns inspireerde tot deze voorstelling. Een hommage in strikte betekenis van het woord is het niet, daartoe is de toonzetting te weemoedig.

Duyns, gekleed in het zwart met cilinderhoed op, vertoont een opmerkelijke gelijkenis met Montagne. Zijn dictie is slepend, soms grimmig. Hier staat geen overwelldigend geslaagd kunstenaar voor het voetlicht; maar een man die de rauwe wereld achter de glitter laat zien. „Vingervlugheid is ook een vloek”, zegt Duyns opeens. Hiermee doelt hij op de verslaving van Montagne aan zijn vak; elke seconde van de dag oefende hij zijn trucs, soms duurde het jarenlang voordat hij een nieuwe onder de knie had. Die bezetenheid maakt hem tot een groot maar ook een kwetsbaar kunstenaar, behept met onstuimig stromend artiestenbloed. De openingszet is meteen al raak: „Altijd Tilburg”, zegt Duyns. „Nieuwe kunst, dezelfde men-

Don Duyns als zijn opa Gerrie Montagne (Foto Reyn van Koolwijk)

sen”. Heel de droefheid van het zwervende artiestenbestaan spreekt hieruit.

Duyns geeft treffend uitleg over de filosofie van het vak. Hij doet enkele trucs, en hoe goed ik ook keek, ik kwam niet achter het raadsel ervan. Hoe doet hij dat? Het is dezelfde mengeling van verbazing en ontroering die een kind in het circus kan bevangen. De leukste act houdt Duyns verborgen, het zogenaamde ‘doorgezaagde weesmeisje’. Maar ondertussen heeft hij, al vertellend en goochelend, een gevoelig portret van zijn grootvader gegeven.

Begeleid door de sfeerrijke variétémuziek van Hein Franssen en de in het zwart gestoken Janneke Kops als Montagnes tweede vrouw en assistente roept hij een verloren wereld op: die van de jongleur op de kermis, de man die met zijn eigen reizend theater, het laatste van Nederland, rondtrok om overal kunsten te vertonen. Montagne had een rotsvast geloof in zijn goocheldoos. Daarmee kon hij de wereld veroveren. Het maakte hem ook eenzaam. En daarom veegde Duyns met de rode feestzakdoek een traan weg.

Opa Duyns blufte zich overal uit

Theater

Hanny Alkema

De variété-artiest Gerrie Duyns, alias Gerrie Montagne alias The Pickpocketman alias mister Mo Tang de geheimzinnige Chinees alias oom Ger, overleed in 1980 op 56-jarige leeftijd aan een hartstilstand. Zijn kleinzoon Don Duyns (35) deed onderzoek naar de kleurrijke loopbaan van zijn grootvader en bewerkte zijn levensverhaal tot een theatervoorstelling.

In 'Mijn opa, de artiest' speelt Don Duyns ook zijn eigen opa. Tussendoor doet hij wat genoeglijk ouderwetse goocheltrucs. Ook draagt hij net zo'n rokkostuum als zijn opa destijds. Maar de voorstelling is verre van een imitatie. Eerder is 'Mijn opa, de artiest' een kleine, melancholieke familiekronek. Tussen de regels schemert iets door van spijt om de zoon (televisiemaker Cherry Duyns) die weigerde in zijn vaders voetsporen te treden. En van kleinzoon Dons eigen worsteling met het theatervak.

„De voorstelling”, zegt Duyns, „moest de weerslag zijn van het onderzoek naar mijn opa's loopbaan. Maar tegelijkertijd was het ook een onderzoek naar mijn eigen functioneren. Ik ben nu twaalf jaar bezig als theatermaker. Dan wordt het wel 's tijd voor zelfreflectie. Ik heb geprobeerd dat tegen elkaar af te zetten: hij ploeterend in de marge, op kermis- en ik met een groep, Growing up in Public, met subsidie. Comfortabel natuurlijk, maar er kleven ook nade-

len aan. Je zit vast aan allerlei richtlijnen. Zo moet bijvoorbeeld het decor van deze productie met twee busjes worden vervoerd en zijn twee technici verplicht. Dan vliegen de kosten omhoog. Dan verlang ik weleens terug naar de tijd dat ik met Hans Dagelet wat spullen in een ouwe Citroën propte en op stap ging.”

„Net zoals mijn opa, die als kleine ondernemer ad hoc z'n eigen plan kon trekken; een regenachtige zomer aangreep voor een goochelshow voor kleuters in Scheveningen. Uitgerend de dag van de opvoering scheen alleen wel net de zon en waren er slechts vijf kinderen in de zaal.”

„Bij hem hing een heel andere sfeer dan bij ons thuis, beetje artistiekerig, beetje exotisch. Hij was er altijd met trucs bezig, oefenen of nieuwe nummers bedenken. Las hij in de *Panorama* iets over pygmeeën, dan had hij het meteen over een nieuw nummer met vijf pygmeeën voor het volgende jaar. Hij deed meer dan goochelen. Was ook acrobaat, antipodist, jongleur, witte clown, bonisseur: kletste de halve kermis bij z'n attracties binnen. De laatste jaren had hij een eigen theater-tje op de kermis, Studio Zeven. Daar heb ik wel voor gestaan, heb ook met hem over de kermis gelopen en zuurstokken gekregen, maar ben er nooit in geweest. Dat was voor boven de 16. Er was, geloof ik, wel 's een blote borst te zien.”

„Het koffertje met goocheltrucs – voor als het mis mocht gaan bij de televisie, zei m'n opa – is nooit onder het bed van mijn vader terechtgekomen, omdat die dat weigerde. De trucs die ik nu doe, heb ik dus gewoon bij een goochelwinkel gekocht. Wel ge-

vraagd naar zulke waarbij vinger-vlugheid niet echt nodig was. M'n oma, in Duitsland, heeft die handigheid nog steeds in d'r vingers. Zij was mijn opa's eerste assistente en vrouw. Kort na de geboorte van mijn vader zijn ze alweer gescheiden. Het waren nog maar kinderen toen: achttien, negentien jaar. Ik heb haar voor de radio geïnterviewd en haar tekst zit letterlijk in deze productie, maar gezien heeft ze 'Mijn opa' niet. Volgens mijn vader zou dat te emotioneel voor haar zijn.

„Mijn opa mag niet de allergrootste op zijn gebied zijn geweest, hij blufte zich wel overal uit. Ik niet. Ik kan niet liegen. Ik ben geen geschoold acteur, maar als ik optreed moet ik mezelf kunnen zijn. Ook als ik schrijf moeten dingen dicht bij mezelf liggen. Iets verzinnen lukt me niet. Ik ben geen romanschrijver. Dat is iets van het ouder worden: ontdekken wat je niet kan.”

„Uiterlijk heb ik veel van mijn opa. Mensen die hem hebben gekend en 'Mijn opa' zien, schrikken daar soms van. Hij heeft het uiteindelijk niet gered met de opkomst van tv. Toen het slecht liep heeft hij nog een oliebol-lenkraam gehad, tegenover de Haarlemse schouwburg. Maar hij raakte ze niet kwijt. Moest de hele familie die oliebolletten eten. Apetrots was ik. Niemand had een opa met een oliebol-lenkraam.”

'Mijn opa, de artiest' in Theater Bellevue, Amsterdam t/m 19-1 (als lunchvoorst. beh. zat. en ma.), in Theater Kikker, Utrecht op 24 en 25-1, in Franche School, Culemborg op 17-3.

Klungelende kleinzoon doet zijn enige opa ernstig te kort

Theater

Mijn opa de artiest, tekst en uitvoering: Don Duyns, regie: Jeroen Kriek en Daphne de Bruin, Frascati Amsterdam 18 oktober. Tournee tot half maart.

Wat moet dat een leuke man geweest zijn, die opa van Don Duyns. Voorzag in zijn levensonderhoud met een koffer vol trucs, en met een beetje bluf. Hij kletste de mensen zijn kermistent in, verbaasde ze met zijn goochelact verbazen en liet ze gieren, lachen en brullen.

Een man in de marge van de wereld van het amusement. Geen grote ster, maar wel iemand waar je tegenop kijkt omdat hij consequent de burgermanswereld negerde, zelfs minachtte.

Met zo'n opa kan een kleinzoon voor de dag komen, ook al kent hij hem vrijwel alleen uit de verhalen. En dus stelde Don Duyns vijf jaar geleden een tweedelige radiodocumentaire samen over zijn grootvader oftewel Gerrie Montagne, the Pickpocketman en mister Mo Tang, de geheimzinnige Chinees.

Die documentaire vormt de basis voor de bijna-toneelsolo (we zien ook nog even de assistente, het meisje dat in de kast verdwijnt) *Mijn opa de artiest*. En wat heeft Don Duyns het liefdevol opgeschreven.

De artiest staat voor het twaalfde achtereenvolgende jaar in Tilburg. Maar hij pakt ze nog steeds in met telkens nieuwe trucs. Met een na afloop durft hij in het openbaar te vragen hoe ze het vonden. Die vraag, drie woordjes, bepalen of de volgende show een succes zal worden: 'Hoe was 't?'

Aan het eind van zijn loopbaan gaat het niet best meer. Opa wordt ingehaald door andere artiesten en door andere amusementsvormen. En wat hebben de decor-, de kostuummakers en de muzikant hun werk zorgvuldig gedaan. De melancholie druipt van hun creaties.

En wat helpt Don Duyns met zijn onbeholpen spel al dat moois radicaal de nek om. Wat een dodelijk saaie intonatie, wat een houterige gebaren. Dat de goo-

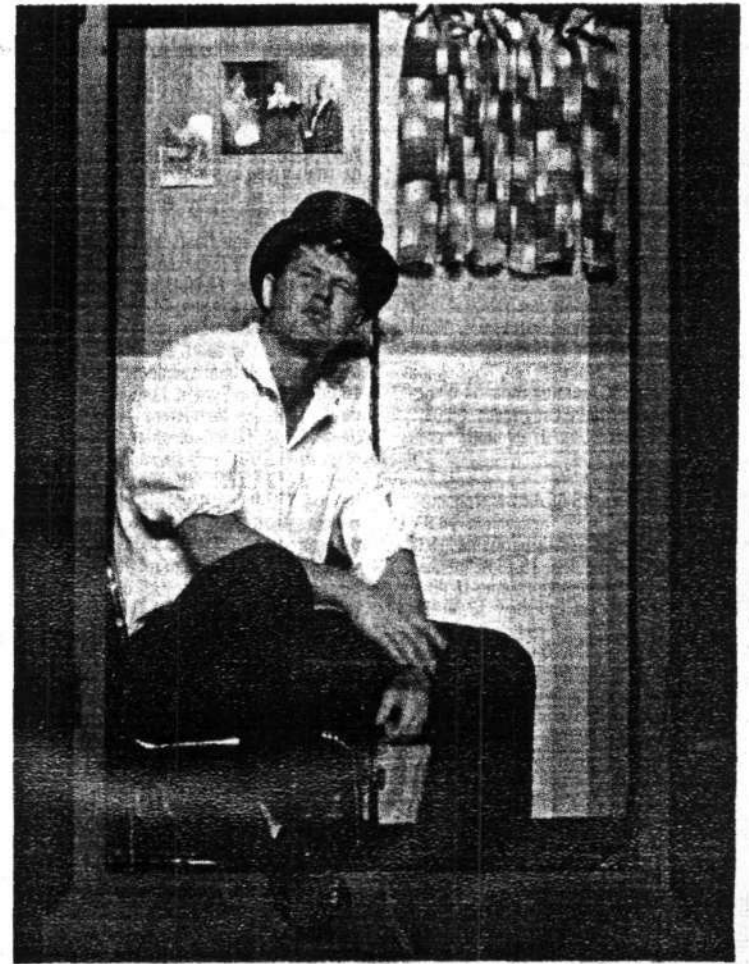
cheltrucs niet al te soepel verlopen, kan hem worden vergeven. Het is erger dat hij vanaf de allereerste seconde dit prachtige onderwerp weet te verdrinken in een beklemmende zondagochtendkerk-sfeer. De stukjes uit de bijbel worden volstrekt emotioneel opgedreund.

Aan het eind van de voorstelling horen we de echte Gerrie Montagne op band zijn publiek toespreken. Wat een schwung zit er in die stem. Dan heeft men al een uur het geklungel van de kleinzoon moeten aanzien en aanhoren en dan krijg je het door dat authentieke stemgeluid nog eens extra in je gezicht gesmeten.

Natuurlijk, een persoonlijk verhaal schreeuwt om een persoonlijke uitvoering. Maar als je het zelf niet kan, moet je het toch aan iemand anders overlaten. Er zijn twee regisseurs bij dit stuk betrokken.

Had niet een van die twee dat kunnen zeggen?

Patrick van den Hanenberg

Don Duyns.

REYN VAN KOOLWIJK

Maandag 21 oktober 2002

de Volkskrant